

KIESRAAD

03/151

-
-
-
-
-
-
-

Datum
16 juli 2003

Ons kenmerk
0000017003

Onderdeel
Kiesraad

Inlichtingen
Mw. mr.dr.s. E.B. Pronk
T (070) 426 7691
F (070) 426 7634

Aan de Minister voor Bestuurlijke Vernieuwing en
Koninkrijksrelaties
Postbus 20011
2500 EA 's-Gravenhage

Uw kenmerk

Blad
1 van 5

Onderwerp
Advies over wetsvoorstel met betrekking tot
verkiezing Europees Parlement 2004 i.v.m.
nieuwe lidstaten

Aantal bijlagen
1

Bezoekadres
Schedeldoekshaven 200
2511 EZ Den Haag
Kamer H 1016

Geachte heer De Graaf,

Bij brief van 16 mei jl. heeft de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties de Kiesraad advies gevraagd over het wetsvoorstel houdende tijdelijke regels in verband met de deelname van onderdanen van nieuwe lidstaten van de Europese Unie aan de verkiezing van de leden van het Europees Parlement. Het wetsvoorstel is nodig in verband met de toetreding van nieuwe lidstaten tot de Europese Unie per 1 mei 2004. Deze toetreding vindt na de dag van kandidaatstelling (28 april 2004) voor de verkiezingen van het Europees Parlement op 10 juni 2004 plaats. Graag brengt de Kiesraad u onderstaand zijn advies over het wetsvoorstel uit.

Alternatief wetsvoorstel

In het wetsvoorstel zijn enkele bepalingen opgenomen die onder meer tot doel hebben dat de onderdanen van kandidaat-lidstaten op dezelfde voet als onderdanen van de lidstaten aan de verkiezing voor het Europees Parlement in 2004 kunnen deelnemen. De Kiesraad meent dat de aanpak die in het wetsvoorstel is gekozen niet de voorkeur verdient. Zoals uit de bijlage bij dit advies blijkt, is de Kiesraad van oordeel dat ten aanzien van verschillende andere bepalingen uit hoofdstuk Y van de Kieswet een nadere regeling getroffen zou moeten worden. Dat is een mogelijkheid, maar het geheel leidt naar het oordeel van de Kiesraad tot een vrij ingewikkeld wetsvoorstel voor een in wezen vrij eenvoudige kwestie. Ook mede gezien de eenmalige en beperkte betekenis van de wet, is de Kiesraad van oordeel dat kan worden volstaan met een wetsvoorstel met één inhoudelijk artikel, op basis waarvan kandidaat-lidstaten bij de verkiezingen voor het Europees Parlement in 2004 op één lijn worden gesteld met de lidstaten. Een dergelijk artikel zou als volgt kunnen luiden:

Artikel 1

Bij de verkiezing van de leden van het Europees Parlement in 2004 worden voor de toepassing van de bij of krachtens hoofdstuk Y van de Kieswet gestelde regels de landen die kandidaat zijn om met ingang van 1 mei 2004 lid te worden van de Europese Unie, gelijkgesteld met lidstaten.

Consequentie van dit artikel is onder meer dat niet-Nederlandse onderdanen van kandidaat-lidstaten in Nederland onder dezelfde voorwaarden als niet-Nederlandse onderdanen van lidstaten aan de verkiezing voor het Europees Parlement in 2004 kunnen deelnemen. Ook gelden voor Nederlanders die woonachtig zijn in kandidaat-lidstaten dezelfde regels als voor Nederlanders die woonachtig zijn in lidstaten. De regeling geldt ten opzichte van landen die kandidaat zijn om met ingang van 1 mei 2004 lid te worden van de Europese Unie. Mocht eventueel komen vast te staan dat een kandidaat-lidstaat niet per 1 mei 2004 zal toetreden, dan is de regeling niet langer op deze staat van toepassing.

Datum
16 juli 2003

Ons kenmerk
0000017003

Onderdeel
Kiesraad

Blad
2 van 11

Voor de praktijk heeft dit voorstel onder meer de volgende gevolgen.

- Een niet-Nederlandse onderdaan van een kandidaat-lidstaat dient bij de kandidaatstelling in Nederland een schriftelijke verklaring over te leggen van de daartoe bevoegde autoriteiten dat hij, voorzover de autoriteiten bekend is, in die kandidaat-lidstaat niet is uitgesloten van het recht om te worden gekozen (artikel Y 35, tweede lid, van de Kieswet). Aangezien de kandidaatstelling plaatsvindt op 28 april 2004, derhalve drie dagen vóór de toetredingsdatum van 1 mei 2004, mag er van uit worden gegaan dat zich niet de situatie zal voordoen dat deze verplichting geldt ten opzichte van onderdanen van kandidaat-lidstaten, die nadien alsnog besluiten om niet toe te treden. Er mag immers van uit worden gegaan dat op 28 april 2004 alle kandidaat-lidstaten hun besluit terzake hebben genomen.

- Een niet-Nederlandse onderdaan van een kandidaat-lidstaat respectievelijk een niet-Nederlandse onderdaan van een lidstaat dient bij de kandidaatstelling in Nederland een schriftelijke verklaring over te leggen waaruit blijkt dat hij niet in een andere (kandidaat-) lidstaat kandidaat staat voor de verkiezingen voor het Europees Parlement (artikel Y 13 van de Kieswet). Op deze verklaring zal ook een onderdaan van een kandidaat-lidstaat zijn nationaliteit en de plaats in die staat waar hij het laatst als kiezer was ingeschreven dienen te vermelden (artikel Y 35, eerste lid, van de Kieswet). Het voor deze verklaring vastgestelde model zal niet aangepast behoeven te worden. Wel zal in deze verklaring voor de term "lidstaat" tevens gelezen dienen te worden: kandidaat-lidstaat.

- In de openbare kennisgeving van de burgemeester waarin de dag en de tijdstippen van kandidaatstelling worden openbaar gemaakt, zal tevens gewezen moeten worden op de mogelijkheid van kandidaatstelling van niet-Nederlandse onderdanen van kandidaat-lidstaten (artikel Y 34 van de Kieswet).

- In Nederland woonachtige niet-Nederlandse onderdanen van kandidaat-lidstaten kunnen zich in Nederland bij hun gemeente als kiezer voor het Europees Parlement laten registreren (artikel Y 32 van de Kieswet). Deze registratie vindt - in tegenstelling tot in de regeling van het voorgelegde wetsvoorstel - niet onder opschortende voorwaarde plaats, maar gaat terstond in. Mocht een kandidaat-lidstaat besluiten niet toe te treden, dan zal de registratie als kiezer alsnog geschrapt dienen te worden op grond van artikel Y 33, tweede lid, aanhef en onder b, van de Kieswet. Betrokkene is immers niet langer kiesgerechtigd. Indien de kandidaat-lidstaat wel toetreedt, dan blijft de kiesgerechtigdheid op grond van artikel Y 33, eerste lid, van de Kieswet geregistreerd voor volgende verkiezingen van het Europees Parlement, tenzij betrokkene niet langer ingezetene is van Nederland of de registratie wordt geschrapt.

- Het formulier voor het verzoek tot registratie van niet-Nederlandse onderdanen van lidstaten als kiezer in Nederland behoeft tekstueel niet te worden aangepast ten behoeve van de niet-Nederlandse onderdanen van kandidaat-lidstaten. Voor zover hierin wordt gesproken van "lidstaat" dient hieronder mede begrepen te worden een kandidaat-lidstaat.

Datum
16 juli 2003

Ons kenmerk
0000017003

Onderdeel
Kiesraad

- De in een kandidaat-lidstaat woonachtige Nederlander zal bij een verzoek om in Nederland als kiezer voor het Europees Parlement te worden geregistreerd, moeten verklaren dat hij niet tevens in die kandidaat-lidstaat aan de verkiezing zal deelnemen (artikel Y 6 van de Kieswet).

Blad
3 van 11

- De in een kandidaat-lidstaat woonachtige Nederlander zal desgevraagd aanspraak kunnen maken op een verklaring van de Minister van Justitie, inhoudende dat hij in Nederland niet is uitgesloten van het kiesrecht (artikel Y 38 van de Kieswet).

In de memorie van toelichting van het wetsvoorstel zouden bovenstaande consequenties beknopt kunnen worden weergegeven.

Informatievoorziening aan onderdanen van kandidaat-lidstaten

Op grond van artikel 12 van richtlijn 93/109/EG¹ dienen de lidstaten van verblijf de communautaire kiezers en verkiesbare personen tijdig en op passende wijze in kennis te stellen van de voorwaarden en nadere bepalingen die gelden voor de uitoefening van het actieve en passieve kiesrecht in die staat. Met "communautaire kiezers" wordt bedoeld op de onderdanen van de Europese Unie die een andere nationaliteit hebben dan die van de lidstaat waarin zij verblijven. Het wordt aan de lidstaten overgelaten op welke wijze uitvoering gegeven wordt aan artikel 12 van de richtlijn. De Europese Commissie heeft echter in 2000 aanbevolen om dit te doen door middel van het rechtstreeks per brief benaderen van de onderdanen van andere lidstaten. Van belang daarbij is dat het de Europese Commissie tot tevredenheid had gestemd dat bij de verkiezingen voor het Europees Parlement in 1999 een zestal lidstaten, waaronder Nederland, de potentiële kiezers per brief op de hoogte had gesteld van de mogelijkheid tot registratie.² In de lijn met de aanbeveling van de Commissie bevat de Kieswet sinds december 2001 de verplichting voor burgemeester en wethouders om aan de niet-Nederlander, die de nationaliteit van een andere lidstaat van de Europese Unie heeft, en die zich van buiten Nederland vestigt in de gemeente, een formulier toe te zenden waarmee hij registratie van zijn kiesgerechtigdheid kan verzoeken (artikel Y 32, vijfde lid, van de Kieswet).

De Kiesraad acht het gewenst dat, alhoewel richtlijn 93/109/EG hiertoe niet verplicht, de niet-Nederlandse onderdanen van kandidaat-lidstaten in de aanloop van de verkiezingen voor het Europees Parlement van juni 2004 een registratieformulier wordt toegezonden. Aangezien de verplichting van artikel Y 32, vijfde lid, van de Kieswet alleen ziet op niet-Nederlandse onderdanen van andere lidstaten die zich van buiten Nederland vestigen in de gemeente, heeft de gelijkstelling van kandidaat-lidstaten met lidstaten niet tot effect dat alle hier (reeds langer) in Nederland woonachtige niet-Nederlandse onderdanen van kandidaat-lidstaten een registratieformulier wordt toegezonden. De Kiesraad adviseert u

¹ Richtlijn nr. 93/109/EG van de Raad van de Europese Unie van 6 december 1993, PbEG 1993, L 329/34, tot vaststelling van de wijze van uitoefening van het actief en passief kiesrecht bij de verkiezingen voor het Europees Parlement ten behoeve van de burgers van de Unie die verblijven in een lidstaat waarvan zij geen onderdaan zijn.

² Document van 18 december 2000. Mededeling van de Commissie over de toepassing van richtlijn 93/109/EG bij de verkiezingen voor het Europees Parlement in juni 1999.

hiervoor een aparte voorziening te treffen. Een mogelijkheid is om dit eveneens in het wetsvoorstel te regeren. Gezien het uitvoeringstechnische karakter van de regeling, zou er ook voor gekozen kunnen worden om deze regeling op te nemen in een op basis van de wet vast te stellen ministeriële regeling.

Datum
16 juli 2003

Ons kenmerk
0000017003

Onderdeel
Kiesraad

Blad
4 van 11

Alhoewel de richtlijn hiertoe niet verplicht, zijn de registratieformulieren thans in de verschillende talen van de Europese Unie vertaald. De Kiesraad geeft u ter bevordering van de registratie in overweging het registratieformulier eveneens te laten vertalen in de talen van de kandidaat-lidstaten. Het is de Kiesraad overigens niet bekend hoeveel onderdanen van kandidaat-lidstaten in Nederland wonen. Indien van een kandidaat-lidstaat slechts enkele onderdanen in Nederland in de GBA zijn ingeschreven, kan de Kiesraad zich voorstellen dat het formulier niet wordt vertaald in de taal van dat land.

Nadere voorzieningen bij ministeriële regeling

Zoals gezegd kan er voor gekozen worden om bij ministeriële regeling te bepalen dat aan alhier woonachtige niet-Nederlandse onderdanen van kandidaat-lidstaten een registratieformulier wordt toegezonden. Daarnaast is het naar het oordeel van de Kiesraad echter gewenst in het wetsvoorstel de mogelijkheid te openen dat ook voor andere aspecten bij ministeriële regeling nadere regels worden gesteld. Het is immers goed mogelijk dat het bij nader inzien gewenst is om ook andere aspecten te regelen. Door in het wetsvoorstel de mogelijkheid op te nemen dat de Minister voor Bestuurlijke Vernieuwing en Koninkrijksrelaties nadere regels kan stellen, bestaat, als dat nodig blijkt, de mogelijkheid om onvoorziene praktische problemen op te lossen. De Kiesraad geeft u gelet hierop in overweging het wetsvoorstel met de volgende bepaling aan te vullen:

Onze Minister voor Bestuurlijke Vernieuwing en Koninkrijksrelaties kan nadere regels stellen ter uitvoering van artikel 1.

Kandidaat-lidstaten

In het aan de Kiesraad voorgelegde wetsvoorstel worden de kandidaat-lidstaten allen opgesomd. Hiervoor kan ook in het alternatieve voorstel van de Kiesraad gekozen worden. De Kiesraad acht dit echter niet noodzakelijk. Volstaan zou naar het oordeel van de Kiesraad kunnen worden met een vermelding van de kandidaat-lidstaten in de memorie van toelichting en/of publicatie in de Staatscourant. Daarnaast is het uiteraard gewenst dat de namen van deze lidstaten worden opgesomd in een circulaire die verspreid wordt onder de gemeenten (zie hierna).

Informatievoorziening

De Kiesraad adviseert u tijdig voor de verkiezingen voor het Europees Parlement een circulaire aan de gemeentebesturen te zenden waarin aandacht wordt gevraagd voor de deelname van niet-Nederlandse onderdanen van kandidaat-lidstaten aan de verkiezing voor het Europees Parlement in juni 2004.

Tevens is van belang dat ten behoeve van de verschillende formulieren die bij de verkiezingen van het Europees Parlement gehanteerd worden, zoals het formulier voor de registratie als kiezer van niet-Nederlandse onderdanen in Nederland, een begeleidend schrijven wordt gevoegd waarin wordt aangegeven dat in deze formulieren onder "lidstaat" of "lidstaten", tevens dient te worden begrepen "kandidaat-lidstaat" onderscheidenlijk "kandidaat-lidstaten". De Kiesraad adviseert u hiervoor model brieven te ontwikkelen die gelijktijdig met de circulaire aan de gemeentebesturen worden gezonden.

Bijlage

Voor het geval u van oordeel blijft dat het gewenst is om de in het voorliggende wetsvoorstel ingeslagen weg van specifieke regeling van diverse aspecten te volgen, treft u in de bijlage bij dit advies suggesties aan voor aanvulling en verbetering van het wetsvoorstel.

Hoogachtend,

F.J.W.M. van Dooren,
voorzitter

E.B. Pronk,
secretaris

Datum
16 juli 2003

Ons kenmerk
0000017003

Onderdeel
Kiesraad

Blad
5 van 11

Bijlage

Datum
16 juli 2003

1. De kandidaatstelling in Nederland van een onderdaan van een kandidaat-lidstaat

Ons kenmerk
0000017003

Onderdeel
Kiesraad

Artikel Y 35, tweede lid, van de Kieswet

Artikel Y 35, tweede lid, van de Kieswet bepaalt dat bij de kandidaatstelling bij de lijst van iedere daarop voorkomende niet-Nederlandse kandidaat die onderdaan is van een andere lidstaat een schriftelijke verklaring wordt overgelegd van de daartoe bevoegde autoriteiten dat hij, voorzover de autoriteiten bekend is, in die lidstaat niet is uitgesloten van het recht om te worden gekozen. Op blz. 4 van de memorie van toelichting staat dat een probleem voor onderdanen van kandidaat-lidstaten is, dat zij deze schriftelijke verklaring niet kunnen overleggen, omdat zij op dat moment geen onderdaan zijn van een lidstaat van de Europese Unie. De memorie van toelichting gaat er derhalve van uit dat deze categorie personen wel verplicht is zo'n verklaring te overleggen. De toelichting stelt voorts dat de Kiesraad een verzuim zal moeten constateren als ten aanzien van een kandidaat afkomstig uit een kandidaat-lidstaat een verklaring is overgelegd dat deze in deze kandidaat-lidstaat niet is uitgesloten van het recht om te worden gekozen, omdat deze staat op 28 april 2004, de dag van kandidaatstelling, geen lid is van de Europese Unie. Zou deze lidstaat alsnog toetreden met ingang van 1 mei 2004, dan zou dit verzuim volgens de memorie van toelichting van rechtswege hersteld worden.

Blad
6 van 11

Feit is echter dat op grond van artikel Y 35, tweede lid, van de Kieswet de (niet-Nederlandse) onderdaan van een kandidaat-lidstaat die zich in Nederland kandidaat stelt, t.b.v. de Europees-Parlementsverkiezing van 2004 zonder nadere voorziening niet verplicht is om een verklaring over te leggen dat hij in zijn eigen land niet is uitgesloten van het recht om te worden gekozen. De kandidaatstelling vindt immers plaats op 28 april 2004. Op die dag is betrokkene nog geen onderdaan van een lidstaat van de EU, zodat artikel Y 35, tweede lid, toepassing mist. Zonder nadere regeling zal de Kiesraad derhalve geen verzuim kunnen constateren. Voorts kent de Kieswet geen systeem van rechtswege herstel van verzuimen.

Gelet op het voorgaande adviseert de Kiesraad u, indien u niet kiest voor het alternatieve voorstel van de Kiesraad, in het voorliggende wetsvoorstel tevens te regelen dat de niet-Nederlandse kandidaat die onderdaan is van een kandidaat-lidstaat, bij de kandidaatstelling een verklaring moet overleggen dat hij in die kandidaat-lidstaat niet is uitgesloten van het recht om te worden gekozen. Er kan van uit worden gegaan dat op 28 april 2004 bekend zal zijn welke lidstaten zullen toetreden. Vanuit die optiek zou naar het oordeel van de Kiesraad volstaan kunnen worden met de bepaling dat de niet-Nederlandse kandidaat die onderdaan is van een kandidaat-lidstaat, die heeft besloten met ingang van 1 mei 2004 toe te treden tot de Europese Unie, bij de kandidaatstelling een verklaring van de daartoe bevoegde autoriteiten moet overleggen waaruit blijkt dat hij, voor zover die autoriteiten bekend, in die kandidaat-lidstaat niet is uitgesloten van het recht om te worden gekozen. Daarbij zal de verzuim procedure van toepassing verklaard moeten worden op het ontbreken van deze verklaring en bovendien zal geregeld moeten worden dat de kandidaat geschrapt moet worden als de verklaring ontbreekt (cfm. artikel Y 35, derde lid, en artikel Y 35a van de Kieswet).

Heeft een kandidaat-lidstaat besloten om niet toe te treden, dan leidt het ontbreken van de verklaring ten aanzien van een (niet-Nederlandse) onderdaan van deze staat -in tegenstelling tot hetgeen op blz. 4-5 van de toelichting wordt vermeld -ook niet tot een verzuim en er is geen sprake van een grond om de kandidaat te schrappen. Er is immers geen sprake van een kandidaat die onderdaan is van een andere (kandidaat-)lidstaat, zodat de verplichting om een verklaring te overleggen met van toepassing is. Wordt deze persoon gekozen, dan zal de Tweede Kamer echter in het kader van het geloofsbrievenonderzoek moeten besluiten om hem niet toe te laten als lid van het Europees Parlement.

Datum
16 juli 2003

Ons kenmerk
0000017003

Onderdeel
Kiesraad

Blad
7 van 11

Artikel Y 13 van de Kieswet

In de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel wordt niet ingegaan op artikel Y 13 van de Kieswet. Dit artikel bepaalt dat bij de lijst van iedere daarop voorkomende kandidaat naast de instemmingsverklaring tevens een schriftelijke verklaring overgelegd moet worden waaruit blijkt dat zij niet in een andere lidstaat kandidaat staan voor de verkiezingen van het Europees Parlement. Dit ter voorkoming van dubbele kandidaatstelling. Ten aanzien van de verkiezing in 2004 zal, indien niet wordt gekozen voor het alternatieve voorstel van de Kiesraad, deze "eigen" verklaring naar het oordeel van de Kiesraad eenmalig aangepast moeten worden, en dat niet alleen voor kandidaten die onderdaan zijn van kandidaat-lidstaten.

De aanpassing zou naar het oordeel van de Kiesraad hieruit moeten bestaan dat iedere kandidaat niet alleen zal moeten verklaren dat hij niet in een andere lidstaat kandidaat voor het lidmaatschap van het Europees Parlement zal zijn, maar dat hij dat ook niet zal zijn in een kandidaat-lidstaat die heeft besloten met ingang van 1 mei 2004 toe te treden tot de Europese Unie. Voorkomen moet immers worden dat een kandidaat zich zowel in een kandidaat-lidstaat als in Nederland kandidaat stelt, met het risico dat hij twee keer gekozen wordt. Besluit een kandidaat-lidstaat niet toe te treden, dan heeft dit geen consequenties.

De onderdaan van die staat is dan immers niet verplicht om bedoelde verklaring af te leggen.

In het wetsvoorstel zal geregeld moeten worden dat het ontbreken van de verklaring als een verzuim aangemerkt moet worden (cfm artikel Y 15 van de Kieswet). Tevens zal geregeld moeten worden dat niet-herstel van het verzuim leidt tot een schrapping van de kandidaat (cfm art. Y 17 van de Kieswet).

Bij ministeriële regeling zal dan het formulier eenmalig voor de verkiezingen in 2004 aangepast moeten worden, en wel voor alle kandidaten. Op zich behoeft de eenmalige aanpassing van dit formulier voor politieke partijen geen probleem op te leveren. De formulieren worden immers digitaal aan de politieke partijen geleverd via het pakket van Nedap-Groenendaal. De krachtens artikel Y 13, tweede lid, van de Kieswet gestelde regels

kunnen naar het oordeel van de Kiesraad op de verklaring van overeenkomstige toepassing worden verklaard (artikel Y 3 van het Kiesbesluit). Uiteraard heeft het echter de voorkeur indien het formulier niet aangepast behoeft te worden.

Datum
16 juli 2003

Ons kenmerk
0000017003

Artikel Y 35, eerste lid, van de Kieswet

In de memorie van toelichting wordt evenmin ingegaan op artikel Y 35, eerste lid, van de

Onderdeel
Kiesraad

Kieswet. Hierin wordt bepaald dat de kandidaat die onderdaan is van een andere lidstaat en die niet tevens de Nederlandse nationaliteit heeft, op de in artikel Y 13 bedoelde verklaring tevens zijn nationaliteit en de plaats in die lidstaat waar hij het laatst als kiezer was ingeschreven dient te vermelden. De Kiesraad meent dat, indien niet wordt gekozen voor het door de Kiesraad aangedragen alternatieve voorstel, in het wetsvoorstel deze verplichting eveneens van toepassing dient te worden verklaard op de niet-Nederlandse kandidaat die onderdaan is van een kandidaat-lidstaat.

Blad
8 van 11

Artikel Y 34 van de Kieswet

Artikel Y 34 van de Kieswet bepaalt dat in de in artikel H 1 bedoelde openbare kennisgeving van de burgemeester met betrekking tot de kandidaatstelling tevens melding wordt gemaakt van de mogelijkheid van kandidaatstelling van niet-Nederlanders die onderdaan zijn van andere lidstaten. Indien in het wetsvoorstel niet de mogelijkheid van een uitvoeringsregeling wordt geopend, zal in het wetsvoorstel geregeld moeten worden dat t.b.v. de verkiezing van 2004 éénmalig in de openbare kennisgeving gemeld wordt dat niet-Nederlanders die onderdaan zijn van een kandidaat-lidstaat die per 1 mei 2004 zal toetreden tot de Europese Unie, zich eveneens kandidaat kunnen stellen.

2. De registratie van een onderdaan van een kandidaat-lidstaat in Nederland

Artikel 2 van het wetsvoorstel regelt de registratie in Nederland van de kiesgerechtigheid van in Nederland woonachtige onderdanen van kandidaat-lidstaten van de EU. De Kiesraad meent dat hier echter een artikel aan vooraf dient te gaan: namelijk een artikel dat regelt dat ze ook kiesgerechtigd zijn in Nederland. Artikel Y 3, aanhef en onder b, van de Kieswet bepaalt namelijk dat, mits aan enkele voorwaarden (waaronder ingezetenschap) wordt voldaan, tevens kiesgerechtigd zijn de niet-Nederlanders die onderdaan zijn van een andere lidstaat van de EU. Het hebben van de nationaliteit van de andere lidstaat, dient normaliter beoordeeld te worden naar de toestand op de dag van kandidaatstelling. In het wetsvoorstel zal naar het oordeel van de Kiesraad daarom eerst geregeld moeten worden dat tevens kiesgerechtigd zijn de niet-Nederlanders die op 1 mei 2004 onderdaan zijn van een kandidaat-lidstaat van de Europese Unie, die met ingang van 1 mei 2004 is toegetreden tot de Europese Unie (NB de staten zijn dan geen kandidaat-lidstaat meer, maar wel in de zin van dit wetsvoorstel), mits zij aan de vereisten van artikel Y 3, onderdeel b, onder 1 tot en met 3, voldoen. Voor de onderdanen van kandidaat-lidstaten dient derhalve de referentiedatum voor de vaststelling van de nationaliteit te worden verschoven. Op grond van het voorstel is met andere woorden wel de registratie van de kiesgerechtigheid geregeld, maar niet de kiesgerechtigheid zelf.

Voorts dient artikel 2 van het wetsvoorstel zich te beperken tot ingezetenen onderdanen van een kandidaat-lidstaat van de EU, die niet tevens de Nederlandse nationaliteit hebben. Voor ingezetenen die zowel de nationaliteit van een kandidaat-lidstaat, als de

Nederlandse nationaliteit hebben, dient de regeling niet te gelden. Deze personen worden immers op grond van artikel 0 1 van de Kieswet reeds geregistreerd.

Datum
16 juli 2003

Ons kenmerk
0000017003

De Kiesraad heeft tenslotte de volgende opmerkingen ten aanzien van artikel 2:

Onderdeel
Kiesraad

- In het eerste lid kan de zinsnede "de kandidaat-lidstaat voorafgaand aan de verkiezing van de leden van het Europees Parlement die op 10 juni 2004 plaatsvindt, toetreedt tot de Europese Unie" voor de leesbaarheid vervangen worden door: de kandidaat-lidstaat van de Europese Unie met ingang van 1 mei 2004 toetreedt tot de Europese Unie. Hiermee wordt ook duidelijk dat de opschortende voorwaarde op 1 mei 2004 vervuld kan zijn en daarmee de registratie per 1 mei 2004 plaatsvindt. Wordt op of na 1 mei 2004 op een registratieverzoek beslist, dan vindt de opschorting uiteraard geen toepassing.

Blad
9 van 11

- Indien in een apart artikel de kiesgerechtigdheid wordt geregeld, dan zijn de onderdelen b tot en met d van het eerste lid niet nodig.

- Wordt het tweede lid in zijn huidige vorm gehandhaafd, dan zal hieraan nog wel toegevoegd moeten worden dat van het formulier de verklaringen, bedoeld in artikel Y 32, tweede lid, deel uit maken, waarbij voor "lidstaat" gelezen dient te worden "kandidaat-lidstaat". Deze verklaringen betreffen 1). De verklaring dat de verzoeker in de lidstaat waarvan hij onderdaan is, niet van het kiesrecht is uitgesloten en 2). De verklaring dat hij het kiesrecht uitsluitend in Nederland zal uitoefenen. Artikel Y 32, lid 4, bepaalt dit ook voor het reguliere model voor het registratieverzoek voor onderdanen van lidstaten. Het is van belang dat deze zogenaamde "eigen verklaringen" onderdeel uitmaken van het model voor het registratieverzoek.

- Het tweede lid is echter niet geheel nodig als artikel Y 32, vierde lid, tweede en derde volzin, eveneens in artikel 2, derde lid, van overeenkomstige toepassing wordt verklaard. Het tweede lid kan dan beperkt worden tot de bepaling dat de formulieren voor het verzoek ten minste zes weken voor de dag en op de dag van kandidaatstelling, kosteloos, verkrijgbaar zijn ter secretarie van elke gemeente. Eventueel zou er voor gekozen worden om de krachtens artikel Y 34, vierde lid, eerste volzin, gestelde regels in het huidige derde lid van artikel 2 eveneens van toepassing te verklaren. Deze regels zijn neergelegd in artikel Y 1 a van het Kiesbesluit en houden in dat de formulieren voor het verzoek ten minste zes weken voor de dag en op de dag van kandidaatstelling verkrijgbaar zijn ter secretarie van elke gemeente. Wordt hiervoor gekozen, dan zal nog wel in het wetsvoorstel bepaald moeten worden dat de formulieren kosteloos verkrijgbaar zijn. Om die reden kan er net zo goed voor gekozen worden om tevens in het wetsvoorstel te bepalen wanneer en waar de formulieren verkrijgbaar zijn.

- Als er in het wetsvoorstel niet voor gekozen wordt om in artikel 2, derde lid, (onderdelen) van artikel Y 32, vierde lid, van overeenkomstige toepassing te verklaren, kan het tweede lid als volgt luiden:

2. Voor het verzoek wordt gebruikgemaakt van een formulier. Van het formulier maken de verklaringen, bedoeld in het derde lid juncto artikel Y 32, tweede lid, van de Kieswet deel uit.

Bij ministeriële regeling wordt een model voor dit formulier vastgesteld. De formulieren voor het verzoek zijn ten minste zes weken voor de dag en op de dag van kandidaatstelling kosteloos verkrijgbaar ter secretarie van elke gemeente..

- De artikelen Y 33 en Y 33a van de Kieswet worden in het derde lid eveneens van overeenkomstige toepassing verklaard. Consequentie hiervan is dat de kiesgerechtigdheid blijft geregistreerd voor de volgende verkiezingen van het EP en dat

de registratie wordt geschrapt als de desbetreffende persoon Nederlander wordt. Op grond van artikel 4 van het wetsvoorstel vervalt de wet echter met ingang van 1 januari 2005. De Kiesraad meent dat dit als consequentie heeft dat ook de registratie van niet-Nederlandse onderdanen van lidstaten die per 1 mei 2004 zijn toegetreden vervalt. Indien de vervallenverklaring in het wetsvoorstel gehandhaafd blijft, dan zullen de niet-Nederlandse onderdanen van (voormalige) kandidaat-lidstaten zich bij ten behoeve van de verkiezing van het Europees Parlement in 2004, indien gewenst, opnieuw dienen te registreren als kiezer in Nederland.

Datum
16 juli 2003

Ons kenmerk
0000017003

Onderdeel
Kiesraad

Blad
10 van 11

3. De Nederlander die zich kandidaat stelt in een kandidaat-lidstaat

Op grond van artikel 3 van het wetsvoorstel wordt artikel Y 38 van de Kieswet van overeenkomstige toepassing verklaard op de Nederlander die zijn werkelijk woonplaats heeft in een kandidaat-lidstaat van de Europese Unie. Consequentie hiervan is dat betrokkene ook aanspraak kan maken op een verklaring van de Ministerie van Justitie, inhoudende dat hij in Nederland niet is uitgesloten van het kiesrecht. Deze verklaring heeft hij nodig als hij zich in dat andere land kandidaat stelt. De Kiesraad kan met artikel 3 instemmen.

4. De Nederlander die zich laat registreren in een kandidaat-lidstaat

Voor de Nederlander die zich laat registreren in een kandidaat-taat bevat het wetsvoorstel geen bijzondere voorziening. In de memorie van toelichting (blz. 6) wordt helder aangegeven hoe door de gemeente Den Haag moet worden omgegaan met registratieverzoeken van Nederlanders die in een kandidaat-lidstaat wonen, en die zich in die kandidaat-lidstaat als kiezer registreren. De Kiesraad kan zich hierin vinden.

5. Titel en artikel 4 van het wetsvoorstel

Inwerkingtreding

Op grond van artikel 4 treedt de wet in werking de dag na plaatsing in het Staatsblad. Vindt deze plaatsing plaats ná 10 december 2003, dan krijgt de wet terugwerkende kracht tot 10 december 2003. De datum van 10 december 2003 is blijkens de toelichting gekozen, omdat op die datum de termijn voor het indienen van registratieverzoeken van Nederlanders woonachtig in het buitenland aanvangt. Deze termijn vangt inderdaad aan op 10 december 2003 (6 maanden voor de dag van stemming). De Kiesraad begrijpt dat het gewenst is dat de wet ruim voor de Europees-Parlementsverkiezing van 10 juni 2004 in werking treedt.

Inwerkingtreding per 10 december 2003 is gezien het voorstel dat voorligt echter niet nodig.

Het wetsvoorstel heeft namelijk vóór 1 mei 2004 geen consequenties voor de Nederlanders die zich bij de gemeente Den Haag als kiezer laten registreren. Het is alleen nodig dat de wet per 10 december 2003 in werking treedt, als Nederlanders die wonen in een kandidaat-lidstaat, verplicht worden om bij een registratieverzoek te verklaren dat zij niet tevens in die kandidaat-lidstaat aan de verkiezingen zullen deelnemen (cfm. artikel Y 6 van de Kieswet, zie hiervóór). Wordt hiervoor niet gekozen, dan dient de wet naar het oordeel van de Kiesraad ten minste zes weken voor de dag van kandidaatstelling in werking te treden (bijvoorbeeld 1 maart 2004). Vanaf die datum

dienen immers de registratie verzoeken voor in Nederland woonachtige onderdanen van kandidaat-lidstaten beschikbaar te zijn. De Kiesraad merkt tenslotte op dat een belangrijk bezwaar tegen het inwerkingtredingsartikel ook is, dat het voorziet in de mogelijkheid van inwerkingtreding met terugwerkende kracht.

Inwerkingtreding met terugwerkende kracht dient naar het oordeel van de Kiesraad zoveel mogelijk te worden voorkomen.

Datum
16 juli 2003

Ons kenmerk
0000017003

Onderdeel
Kiesraad

Blad
11 van 11

Vervallenverklaring

Op grond van artikel 4 vervalt de wet met ingang van 1 januari 2005. De memorie van toelichting motiveert niet waarom voor deze datum is gekozen. Indien echter de registratie in Nederland van kiezers die onderdaan zijn van een kandidaat-lidstaat ook voor volgende EP-verkiezing dient te gelden (hetgeen blijktens de van toepassing verklaring van Y 33 en Y 33a de bedoeling is), dan is een vervallenverklaring ook niet gewenst. In feite is dan ook niet van tijdelijke regels sprake, zoals de titel van de wet suggereert. De Kiesraad meent dat in de wet tot uitdrukking kan worden gebracht dat deze wet, met uitzondering van de doorwerking van de registratie, maar éénmaal, namelijk bij de Europees-Parlementsverkiezing van 2004, toepassing kan vinden. Na de verkiezing van 2004 is de wet uitgewerkt voor wat betreft de eerste registratie en de vereisten voor de kandidaatstelling.

Tenslotte adviseert de Kiesraad u in artikel 4, lid 2 "treedt zij in werking" te vervangen door: treedt deze wet in werking.